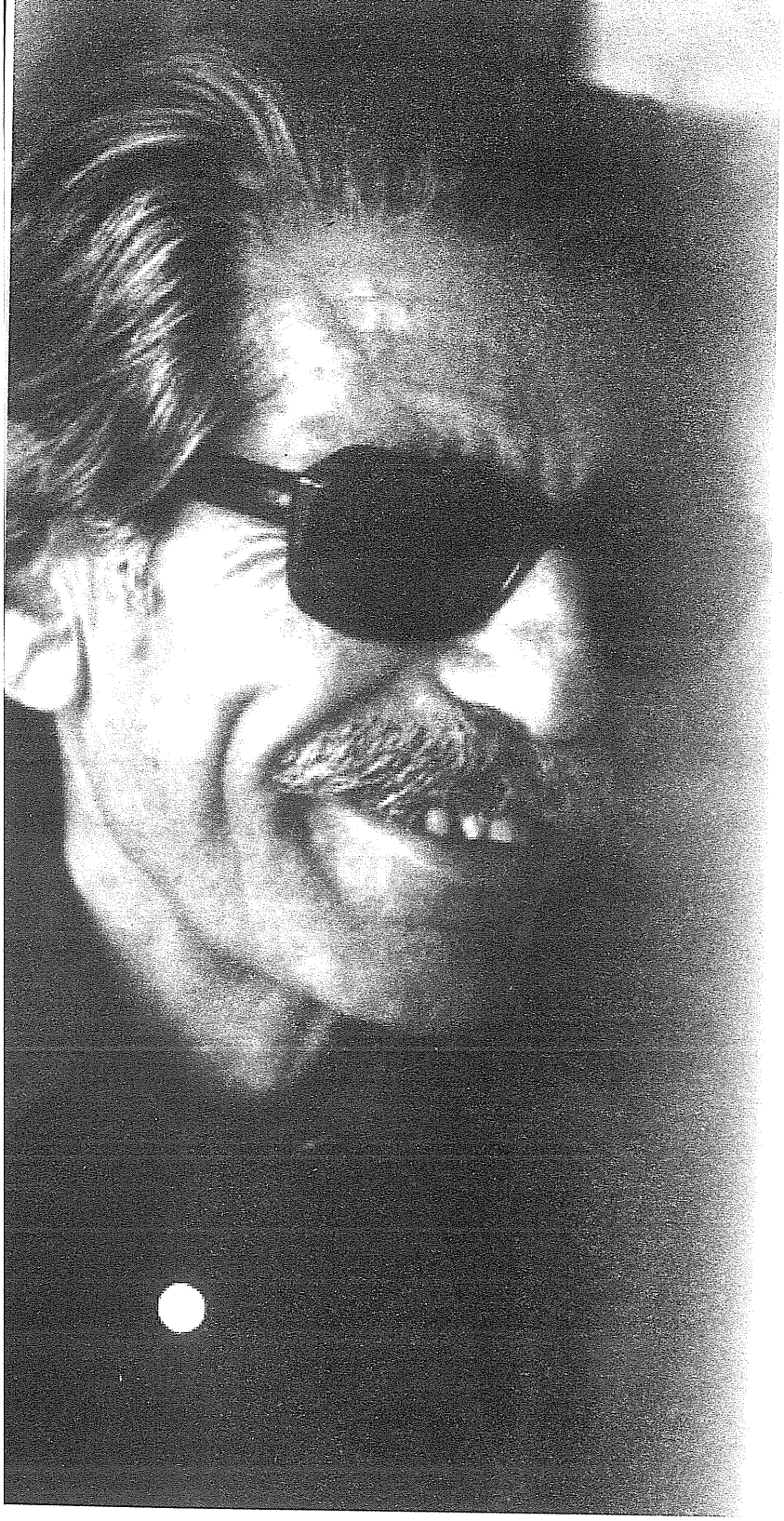

Ayrıntı Dergi, Sayı: 18
Kasım 2016, ss. 56-58

Oğuz Tansel için kısa bir güzelleme

SİBEL YILMAZ

Cumhuriyet döneminde yetişen önemli kültür adamlarından biri olan Oğuz Tansel (1915-1994), edebiyatın farklı alanlarında eser vermiştir. Şairliğinin yanında halkbilimci ve masal derlemecisi olarak da tanınır. Ölümüne değin bu alanlardaki çalışmalarını bir arada yürütmüştür. Bu yüzden şairliği masalcılığından ayrı düşünülemez. Nitekim onun hakkında çalışma yapan araştırmacılar Oğuz Tansel'in şiirlerinde masal motiflerinin bulunduğunu belirtirken masallarının da şiirsel bir öze sahip olduğunu vurgulamışlardır.

Oğuz Tansel masalları ilk kez, çocukluk döneminde, Konya'nın Bozkır ilçesindeki Meyre köyünde ailesinden dinler. Konya Lisesi'nde okurken öğretmeni Pertev Naili Boratav'ın teşvikiyle masal derlemeye başlar. Öğretmenlik yapan Tansel; Mardin, Konya, Amasya ve Eskişehir gibi şehirlerde çalışırken halk kültürü araştırmaları yapmış, masallar derlemiştir. Masalları kendi edebî anlayışına uygun bir biçimde yeniden yazmasıyla dikkat çeker. Bu yüzden masallarındaki dil ve söyleyiş özellikleri şiirlerindekine benzer. Sözlü halk ürünleri olan masalları özgün bir biçimde yorumlar. Masalları yazıya geçirerek unutulmalarını önleyen Tansel, onları dünya görüşünü yansıtan bir araç olarak da kullanmıştır. 1978 yılında *Türk Dili* dergisi için Kemal Ateş'le yaptığı bir söyleşide masalları çocukları ve gençleri eğlendirmek veya uyutmak maksadıyla değil, uyarmak ve bilinçlendirmek için yazdığını belirtir. Bu amaç, onun toplumcu sanat anlayışına bağlı olmasının bir sonucudur. Masalın yeniden yazımının nasıl olması gerektiği üzerinde düşünen Tansel, dinlediklerini olduğu gibi yazıya aktarmaktansa masalın özgün bir anlatı formuna dönüşebileceğini göstermeye çalışır. *Altı Kardeşler, Yedi Devler, Üç Kızlar, Mavi Gelin, Al'lı ile Fırfırı, Bir de Varmış İki de Varmış* (Adnan Özyalçınar vd. ile birlikte), Çobanla Bey Kızı ve *Konuşan Balıkla Yalnız Kız* isimli masal kitapları bu çabanın ürünüdür. Adnan Binyazar'ın deyişiyle "*üç kanatlı bir masal kuşu*" olan Oğuz Tansel, çocuk edebiyatına yaptığı katkılardan ötürü 1977'de *Türk Dil Kurumu Çocuk Yazını Ödülü*'nü alır. Sanatın yaratıcı ve birleştirici gücü Oğuz Tansel'in kolektif çalışmaların içinde bulunmasına da ne-

den olmuştur. Yakın arkadaşı Metin Eloğlu'yla birlikte Bektaşi fıkralarını şiirleştirerek *Bektaşi Dedikleri* (1970) isimli bir kitap çıkarırlar.

Şiir yazmaya 1930'ların ortasında başlayan Oğuz Tansel, ilk şiirlerini dönemin en popüler yayın organları olan *Varlık* ve *Servet-i Fünûn*'da yayımlar. Cumhuriyet Türkiyesinin kuruluş yıllarında Türk şiiri oldukça verimli bir dönem geçirirken farklı akımlar ve eğilimler de bir arada varlığını sürdürmüştür. Oğuz Tansel'in şiiri kendine özgü bir anlayışa sahip olsa da bu yılların ortak söyleyiş biçimlerinden ve dilinden etkilenmiştir şair. 1930'ların sonuna doğru ilk şiirlerini yayımlayan Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat'ın başlattıkları Garip hareketiyle de 1940 Toplumcu Kuşağı'yla da ortak yanları vardır. 1920'lerde Nâzım Hikmet'in önderliğinde Türk şiirine yeni ve farklı bir ses getiren Toplumcu Gerçekçi şiir; 1930'ların sonunda Hasan İzzettin Dinamo, Rıfat Ilgaz, Ömer Faruk Toprak, Cahit Irgat, A. Kadir ve Niyazi Akıncıoğlu gibi şairler tarafından sürdürülür. 1940 Toplumcu Kuşağı olarak anılan bu şairler, şiirlerinde yurt ve dünya sorunlarını sosyalist realizm akımının edebiyat anlayışı içinde dile getirirler. Oğuz Tansel'de Garip hareketinin etkileri görülse de şairin dünya görüşü bakımından 1940 Toplumcu Kuşağı'na daha yakın olduğu söylenebilir. Ona göre şiir; ayaklarını toplumun, ülkenin tarihsel gerçeklerine basmalıdır.

Oğuz Tansel hayattayken iki şiir kitabı çıkarır: *Savrulmayı Bekleyen Harman* (1953) ve *Gözünü Sevdiğim* (1962). Bu kitaplar sonraki yıllarda toplu olarak *Sarıkız Yolu* (1986) ve *Mutluluk Peşinde* (2005) adıyla yayımlanır. Şairin ölümünden sonra basılan *Dağı* Öpmeler'de (1999) ise daha önce yayımlanmayan şiirleri vardır. Oğuz Tansel'in şiirlerinde belli bir bütünlük söz konusudur. Tansel; doğa, aşk, eşitlik, özgürlük, kardeşlik, yaşama sevinci, umut, savaş karşıtlığı, barış, emeğin yüceltilmesi gibi tema ve konuları işler. Yerel motifleri modern bir şiir formu içinde kullanarak evrensele ulaşmaya çalışır. Yurt ve dünya sorunlarıyla, başka ülkelerde yaşayan insanların dertleriyle ilgilidir. "*Yenidünyalı Yerli Halklar*" şiiri bunun güzel bir örneğidir. Başkalarının acılarına üzülmek, dertleriyle dertlenmek bahsinde Nâzım Hikmet'i, Fazıl Hüsnü Dağlarca'yı örnek alır gibidir.

İçinde yetiştiği kültürel ortamla ve gelenekle bağını koparmamış bir şair olan Oğuz Tansel, masallar dışında efsane ve türkülerden de faydalanır. Kendine özgü bir edebî dil oluşturmuştur. Kemal Ateş'in "*kayıp bir dil*" olarak adlandırdığı bu dil; yüzyıllardır köylerde, sokaklarda, evlerde konuşulan Öztürkçe'dir. Dilimiz yabancı kökenli kelimeler tarafından istila edildiği için kayıp bir dil olarak nitelenir bu dil. Oysa dil hassasiyetini koruyan Tansel, yabancı kökenli kelimeleri kullanmamak için özel bir çaba harcar. *Kındam* ve *mayku* başta olmak üzere kendisinin bulduğu ya da türettiği kelimeleri vardır.

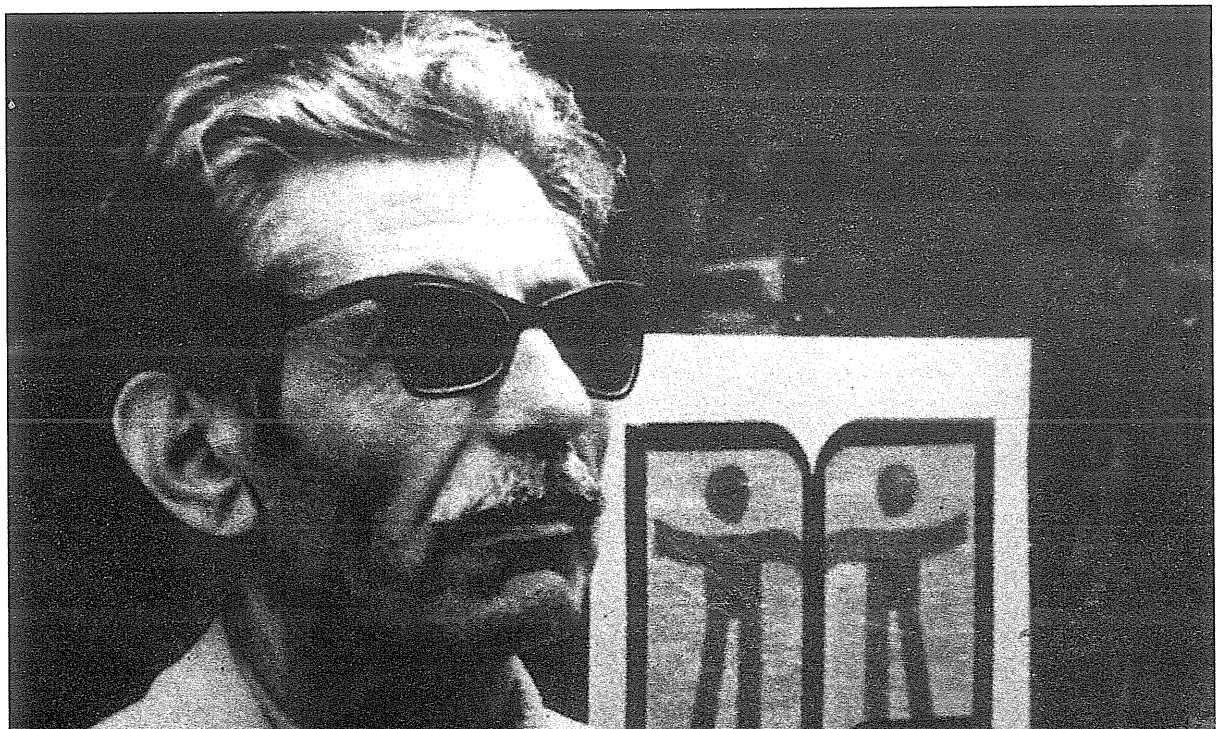

Hayatını ve sanatını kısaca değerlendirdiğim Oğuz Tansel için 20-21 Ekim 2016'da Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÇOGEM) ve ODTÜ Türk Dili Bölümü işbirliğiyle *Uluslararası Türk Masal Dünyası ve Doğumunun 100. Yılında Oğuz Tansel Sempozyumu* düzenlendi. ODTÜ Kültür ve Kongre Merkezi'nde yapılan etkinliğe dünyanın ve Türkiye'nin farklı üniversitelerinden gelen akademisyenlerle araştırmacılar katıldı. Masalları ve şiirleri hakkında yapılan konuşmalarla Oğuz Tansel'in edebiyata ve halkbilimine olan katkıları üzerinde duruldu. Eğitim bilimciler Oğuz Tansel'in masallarını çeşitli yönleriyle incelerken bu masallardaki söz varlığının önemine, çocuk ve gençlerin eğitiminde masalların ne gibi işlevleri olduğuna değindiler. Oğuz Tansel'in şiirlerini temaları ya da dili açısından ele alan edebiyatçılar ise bu şiirleri kendi bakış açılarıyla değerlendirdiler. Sunulan bildirilerin yanında tartışma açısından verimli geçen konferanslarda da yine masallar ve Oğuz Tansel şiiri hakkında konuşuldu. Tansel'in kızı Prof. Dr. Aysıt Tansel'in özverisi ve emeği sayesinde hazırlanan bu sempozyum, Tansel adına düzenlenen ilk sempozyum olmasının yanı sıra onu tanımayanlar için de güzel bir tanışma vesilesi oldu.

Uluslararası Türk Masal Dünyası ve Doğumunun 100. Yılında Oğuz Tansel Sempozyumu dolayısıyla Oğuz Tansel üzerine yazdığım bu kısa güzelleme yazısını onun "*Yitirdiğimiz Yasa*"[1] şiiriyle bitirmek istiyorum. Tansel burada, insanın gücüne vurgu yaparak ele ele verince neler yapabileceğimizi anlatıyor. Yeter ki "*insancıl yasa*"yı yitirmeyelim:

"Bitkilerden dayanıksız olmuşuz
Ömrümüz ağaçlarınkinden kısa
Değiliz kuşlar kadar
El ele versek artar gücümüz
Olanca ateşiyle yüreğimizin
Kor haline gelivermek
İnsanı dünyayı ölesiye
Yeniden yaratıp sevmek
Yitirdiğimiz yasa
İşte toprak işte insan
Onu getirelim dile" ◘

1 Oğuz Tansel, Mutluluk Peşinde, Evrensel Basım Yayın, 2. Basım, Mayıs 2013, s.115.